

nöyekvő rendkívüli forgalom a többi iparágra kedvező befolyást gyakorolna. A fának ára és értéke szintén emelkednék, mert tény, hogy a gácsországi olajterületen ára ötszörösen felszállott.

A naphta feltárásával pedig a kaolin és cement értékesítésére nézve már a közel jövőben Magyarország éjszakkeleti részén egy életképes ipar kifejlődésére a legfényesebb távlat nyitnának meg.

IRODALOM.

Mineralogische Mittheilungen,
gesammelt von **Gustav Tschermak.**

1873. IV. füzet.

W. K. Tartalma: Zur Erinnerung an C. F. Naumann.

Mineralogische Beobachtungen im Gebiete der argentinischen Republik. v. Alfr. Stelzner.

Zur Kenntniss der Banater Eruptivgesteine. v. J. Niedzwiedzki.

Ueber krystallisirte Magnesite aus den nordöstlichen Alpen. v. Joh. Rumpf.

Mineralogische Beobachtungen aus dem Böhmerwalde. v. B. Helmhacker.

Notizen.

Naumann C. F. emlékezetéhez.

Egy csillag, mely fényével sokakra nézve tündöklött, elhunyt. Az éles eszű gondolkodó, a fáradhatlan buvár, ki egy fél évszázadon át hiten és önfeláldozással követte nemes céljait, elvált tőlünk.

Naumann sokoldalú ismerete mellett a legszorosabb értelemben vett szaktudós volt, ki mindent, mihez fogott, oly észszerű szigorral dolgozott ki és állított szemünk elé, hogy mindenkinek példa gyanánt szolgálhat, ki hozzá hasonló föladatokkal foglalkozik.

Tudományos működésének kezdetén mindjárt, nem csak jegectani kérdéseket fejtegetett, hanem az ásványtani tudomány egészét tünteti elé új, világos és okadatolt alakban. Ugyancsak ő egy ép oly consequens mint nyelvtanilag helyes nomenclaturának alkotója.

Életének 27-ik évében Jenában mint magántanár kezdte meg nyilvános pályáját. Már három évvel utána Freibergben mint tanárt látjuk. 1842 óta pedig hasonló minőségben Lipsesében működött.

Életének utolsó éveiben a tanári pályáról visszalépett. Egész idejét számos tankönyve újabb kiadásainak kidolgozására szentelte. Életének 78-dik évében hunyt el 1873. novemb. 26-án. A tudományos világ tisztelő elismeréssel fogja emlékezetben tartani.

Stelzner munkája annyiban bir nagyobb fontossággal mert az argentini republika, ezen tőlünk oly távolra eső tudomány ásványkincseit először találjuk tudományosan feldolgozva, és pedig oly formán, hogy az ásványelőjveteleknél azoknak földtani viszonyára is volt szerző tekintettel és számos, dr. Siewart által végbe vitt vegyelemzésekkel illusztrálta.

Érdekesebb szakaszai e műnek:

1. Sierra-Cordoba gránitos quarztörzseinek ásványai.

A gránittömegek itt ugyancsak nagy terjedelmű magasslatokat alkotnak, melyekben többször több 100 láb magas quarztörzsök vannak behintve. Ez utóbbiak, beléjük tört ásványok által kiváló érdekiek. Így például találtak egész egy meternyi átmérőjű orthoklas jegecek, csillám nagy kiterjedésű táblákban és beryll, apatit, triplit, heterosit és columbit mint accessorikus alkatrészek.

2. E vidék szemcsés mészkövei accessorikus ásványaival. Ez utóbbiak közül felemlítvük a quarz, orthoklas, amphibol, magnesiacsillám, titanit, gránát, pistazit, kokkolith, skapolith, wollastonit, ehondrodit, serpentin, ceylanit és malachit.

3. A Famatina-hegység enargit-menetei.

E hegység enargit-menetei az örök hóhatárnál, 4000 méter

magasságban fekszenek és részint tömeges részint réteges szöve-
güek.

Mily fontosságú ezen ásvány az ottani iparra, kiderül
abból, hogy jelenleg, az érc kiaknázásának kezdetén is már,
hónaponként mintegy 150 mázsa réz termeltetik. Különben ta-
lálni jegedett enargitot is, mely mindig ∞ P. O P összalaklatú.

A menetek enargitdús részeiben egy érc találtatott, mely
fa matinit névvel mutattatik be. Ezen új ásvány ritkán ta-
láltatott apró jegecekben; fs = 4·57; színe sajátos szürkés
rézvörös; vegyelemzése következő eredményt adott:

kén	29·28
antimon	20·68
arzen	4·05
réz	44·59
vas	0·81
zink	0·59
	100·00

E két említett ásvány mellett még chalkopyrit, rézindig,
pyrit, réztartalmú vasgálic, sphalerit, arany, vörösezüstérc,
quarz, szarukő, baryt, kővelő és kén is találtatott.

4) Cerro Negro chloreztüst-pseudomorphjai termés ezüst
után.

5) Főlelítették továbbá még mint érdekesebb előjövétel:
jamesonit, linarit és stromeyerit, végre pseudomorphok kősó
után és klausthalit. (selenólom).

Niedźwiedzki J. közleménye a bánáti eruptív kőzetekről,
egy utazásnak köszöni létét, melyet szerző Moldava, Szászka,
Csiklova, Oravicza és Dognácska bányavidékeire tett. Az ott
gyűjtött anyagnak kimerítő feldolgozásán akadályozva lévén
csak rövidebb ismertetést közöl, melyben azonban az említett
lelhelyek eruptív kőzetei eléggé jellegettetnek s mellékletül
számos vegyelemzés van közölve.

Rumpf J. „az éjszaki Alpok jegedett magnetitjei“ című
közleményében azon tényre emlékeztet, miszerint a jegedett

magnesitek főleg agyagpalában találtak, míg a serpentin a kryptokrystályos magnetit anyagözete.

Stiria jegedett magnesitekben igen gazdag, csakhogy a legtöbb lelhelyen a jegecek lencsealakúak, miért is a *Pinus pinea* magvaihoz való hasonlatosság kedvéért szerző ily magnetiteket tartalmazó agyagpalát *pinolit*-nak nevez. Ily *pinolitok* rendszeren *pyritet* zárnak magukba.

„Ásványtani észleletek a Cseherdőből (Böhmerwald.)“

Helmhacker a cseherdő déli részének (Sumava) beutazása alkalmával több fontos észleletet tett. E vidéknek eddigi mészkövei ugyanis *dolomitok* n a k ismertettek fel. Igy különösen a tetini felső silur-rétegeinek E_2 csoportjában *dolomit* találtak. Még nagyobb a nagyjegeces *dolomitos* meszek mennyisége e tájék *Laurentinjében*.

A *dolomitban* előforduló érdekesebb ásványok közül felmentettek a : *muscovit*, *chondroit*, *spinell* és *magnetit*.

Egy más lelhely „a *kozlovi erdő*“ kőzete *gneisz*, mely a legkülönbözőbb irányokban *granitmenetekkel* van áthatva, melyek nagyobb részt *turalingranitok*. Ugyancsak itt *amphibolpegmatitok* is találtak, melyek *titanitot* és a ritka és *Csehországgra* nézve új ásványt az *allanitot* tartalmaznak.

A „*Notizok*“ból csak a következőt emeljük ki :

Veszely A. úrtól a bécsi muzeumnak ásványok küldettek, melyek *Moravicának Theresia tárnájából* származtak. *Vaskos gránáton citromsárga por* mutatkozott, mely utóbbiban *Schrauf úr* a *cadmium* és *kénnek* jelenlétét ismerte fel, mi-ből valószínű, hogy e por színét *gre no ckit*-nak köszöni.

Ujabb időben *Moldaván a uericalcit* is találtak *ujlag*.*)

*) A *miner. Mitth.* múlt évi füzetének rövid ismertetését közlőnyünk legközelebbi száma fogja hozni. Szerk

Philosophical Transaction of the Royal Society of London. 164. köt. 4. Rész.

L. L. Egy új kihalt Ungulat emlős Patagoniából.

Homalodontotherium Cunninghami **W. H. Flower**-tól.

Azon harmadkori lerakódások Patagonia keleti partján, melyek Darwin és Sullivan admirálnak oly érdekes és sajátosságos emlésmaradványokat nyújtanak, minő a *Macrauchenia Nesodon* és *Toxodon*, ismét egy új különös alakját tárták fel az ott kihalt állati életnek.

Ezen új faj csaknem teljes fogsor és néhány csonttöredéken alapul, melyek a Gallegos folyó partján B. O. Cunningham által találtattak azon expedíció folytán, mely az 1866—69-iki években a Magellan út átkutatására intéztetett, és melynek egyik célja a Sullivan és Richardo által 20 év előtt itt fölfedezett, és Darwin és Huxley által behatóan tanulmányozott csont-leletek kizsákmányolása volt.

Mérföldekre elnyuló, magánálló szirtfokok vannak itt mintegy 200' magassággal, melyek következő rétegsorozatból állanak felülről lefelé :

kemény agyag,
kavics, conglomerát,
sárga, lágy homokkő,
concretios homokkő.

E szirtek alja kőomlással környeztetik, és az itt heverő sárga homokkő-tömbökben csontmaradványok mutatkoztak, melyek barna színtiek, és igen bajosan voltak gyűjthetők.

Ehez hasonló anyagban találtattak ugyanitt a *Nesodon* maradványok is, míg a valószínűleg ifjabb *Macrauchenia* és *Toxodon*-leletek a fedüből erednek.

Az új gyűjtésből csakis a fogak, melyek egy épen kifejlett egyénre mutatnak, voltak jól megtartva. Miután a fej és állkapocs-csontok időközben mind elhulladoztak, a fogak

eredeti számát határozottsággal megállapítani nem lehetett, Flowers véleménye szerint az egészben 44-ből állott, mivel az alsó állkapocs 4 metsző foga hiányzik, míg a felső mindkét oldalon 11 foggal bír.

Az elkülönített fogak koronával, hosszú és hegyes gyökerekkel és alapjukon jól kifejlett cingulummal bírnak; és a többi ungulátok kifejlett koronájú fogaival egybehasonlítva, határozottan „hypsodont”-ök; lényegesen elütnek a korábbi brachyodont alakoktól, minők a Palaeotherium, Anoplotherium, Dichodon, Hypopotamus stb.

A fogak tanulmányozásából kitént, hogy ez állat az Ungulátok rendéhez tartozik. Eldöntendő még valjon e rend, mely családjába sorozandó.

Az elő zápfogak (premolar) és valódi zápfogak (true molar) alakulása, a nem jellemző Aloplosaerium leszámításával, egy Artiodactyl emlős típusához sem hasonlítanak, és látszólag még legközelebb állanak a Rhinoceroséihoz, mely már Perissodactyl jellegű; a szem-(canin) és metszőfogak ellenben teljesen elütnek a Rhinoceroséitól, ezek a Leidy által Hyracodon-nak nevezett emlőséire emlékeztetnek, mely Dokata-nál, Amerika alsó miocénjében fedeztetett fel.

Taxonomiai tekintetben tehát a Homodontotherium, a Hyracodon és Rhinoceros között áll, és miután a Hyracodon idősebb a Rhinocerosnál, a Homodontotherium még korábbi lehet; de mind a három alak csak egymásutánja az átváltozási sornak.

Egyedül a zápfogakat (molar) tekintve, ezek közelebb hozzák a Nesodont, mely a Toxodon és Macrauchenia közt foglal helyet, az igazi Perissodactyl családdhoz.

Ausztrália ásatag emlőseiről, VIII. Rész. Macro-
podidák családja, Macropus, Osphranter, Phas-
colagus, Stenurus, Protemnodon nemek.

O w e n t ő l.

L. L. Owen ezen közleménye Ausztrália és Tas-
mania fennmaradt, vagy csak ásatag maradványaikból ismert
ugrone fűevő marsupaliai, fiahordóiról értekezik, melyek
következő fajait írja és rajzolja le :

- Macropus (Phascolagus) erubescens
 — (Halmaturus) ruficollis
 — — nalabatus
 — (Petrigale) xanthopus
 — (Boriogale) magnus
 — (Osphranter) robustus
 — — antilopus
 — — rufus
- Macropus major
 — Titan
 — affinis
- Prodemnon Anak.
 — Ninas
 — Og.
 — Roechus
- Sthenurus Atlas
 — Brehus
- Osphranter Gouldii.

V e g y e s e k.

S. F. A rockbridgei timsósforrások. E hires
források Rockbridge County-ban fekszenek, Lexingtontól éjsz.-
ny. felé körülbelül 17 mértföldnyire egy keskeny völgyben a

Mill- és North-hegység között. Négy forrás ismeretes, melyek medrei palakőzetben fekszenek, még pedig a Mill-Mountain alján; a pala finomul eloszlott, nagy mennyiségű piritet tartalmaz, mely a légköri levegő behatására kénsavas vassá és szabad kénsavvá oxydáltatik. Ez utóbbi a pala anyagát támadja meg s ennek timföldjével és többi aljaival egyesül s a képződött vegyületek a reájok beható viz által kioldatnak s elvitetnek. A források alkatrészeinek mennyisége a száraz és nedves időjárás szerint, mint ez a vegyelemzésekből kitint, változik; az alábbi eredmények egy száraz nyár utáni ősön véghezvitt vegyelemzés folytán nyertek; 231 köbhüvelyknyi vízben a következő vízmentes alkatrészek találtak, szemerekben kifejezve:

	I. forrás	II. forrás	III. forrás	IV. forrás
Arsen	nyoma	nyoma	nyoma	nyoma
Antinom	"	"	"	"
Kéns. ólom	"	"	"	"
Réz	0·04024	0·04024	0·09287	0·10370
Kéns. vasélecs	1·01850	1·94443	1·75922	2·90122
Kéns. mangan	0 85955	0·09177	0·52511	1·37352
Kéns. nickel	0·16298	0·14062	0·23969	0·22371
Kéns. cobalt	0·03547	0·05432	0·08082	0·08124
Kéns. zink	0·11951	0 38906	0 20525	0·21748
Kéns. timany	32·24652	42·60887	43 95506	72·37335
Kéns. mész	1·73110	3·22302	2·63598	2·31527
Kéns. magnes. . . .	0·88761	5·60586	6·37371	7·36160
Kéns. K.	0·17248	0·41290	0·38351	0·17586
Kéns. Na.	0·02134	0·02743	0 02030	0·03463
Kéns. Li.	0·01852	0·02006	0 02006	0·03241
Szabad kéns.	3·23904	3·82512	2·04041	3 06633
Kovasav	3·54627	3·69750	3·12807	4·38346
Natr. chlorid	0·07547	0·10565	0·10565	0·14246
Phosph-sav. mész	0·01725	0·17251	0 20671	0·05174
Fluormész	nyoma	nyoma	nyoma	nyoma
Légenys. Am.	"	"	"	"
Szerves anyagok	"	"	"	"

Összesen : 43·19185 62·35936 61·77342 94·83748

a fentebbi térfogatú vízben köbhüvelyekben foglaltatott :

Szénsav	12·37	10·89	11·95	12·72
Éleny	1·53	1·49	1·65	1·64
Légeny	4·19	3·98	4·10	4·12
Összesen :	18·09	16·36	17·70	18·48

(Arch. Pharm. [3] 5, 180.)

S. F. — A forrasztócső módosítása. A Dupré azok számára, kik a forrasztócsővel való dolgozás alkalmával nem igen tudnak állandó légáramot előidézni, a forrasztócsövet olyformán módosította, hogy a fűvócső helyébe egy 1 ctm. átmérőjű és 4 ctm. hosszú hengeres csövet alkalmazott, mely alsó végén erősen van a forrasztócsőhöz forrasztva. Ezen forrasztási hely fölött a cső burkán több nyílás van elhelyezve. E cső felső vége dugasz segítségével jól elzáratik s egy a dugaszon átmenő csövön van a fűvócső megerősítve, mely az említett 1 ctm. átmérőjű csőben egy Bunsen-féle szeleppel van ellátva. Végre az egész — föntebb már leirt — pótcső erős kautschukburok által van befödve, mely felül közvetlenül a dugasz alatt, alul pedig épen a forrasztási hely alatt van a csőhöz légmentesen erősítve; fűvás alkalmával a kautschukburok kitágul s így a légáramot módosítja. (N. S. 22. 32.)

S. F. — Arany és ezüsttermelés Amerika néhány tartományában 1869—1872-ig.

	1869	1870	1871	1872
Arizona	1.000,000 Dol.	800,000 D.	800,000 D.	625,000 D.
California	22.500,000 —	25,000 000 --	20.000,000 —	19.049,098 —
Colorado	4.000,000 —	3.675 000 --	4.663,000 —	4.661,465 —
Idaho	7.000,000 --	6.000,000 --	5 000,000 —	2.695,870 —
Montana	9.000,000 —	9.100,000 —	8.050,000 —	6.068 339 —
Nevada	14.000,000 —	16.000,000 —	22.500,000 —	25.548,801 —
Uj-Mexico	500,000 —	500,000 —	500,000 —	500,000 —
Oregon és				
Washington	3.000,000 —	3.000,000 —	2 500,000 —	2.000.000 —
Wyoming	—	100,000 —	100.000 —	100,000 —
Utah	—	1.300 000 —	2.300,000 —	2.445.284 —
Egyébb helyek	500,000 —	230.000 —	250,000 —	250,000 —

Altalában : 61 500,000 — 66 000.000 — 66.663,000 — 63.943 857 D.
(B. u. Hítt. Ztg. 33. 301)

S. F. — A galiciái petroleum-termeléshez W. Windakiewicz a következő adatokat teszi közzé: eddigelé a petroleumra való mélyebb furatások Galicziában majdnem általában nem igen jót sikerültek, és pedig jóformán mindentűn azon egyszerű oknál fogva, mivel a tetemes mennyiségű viz a petroleum kiválását akadályozta. Ennek elhárítására Bobrkán amerikai mód szerint iparkodtak a vizet egymásra csavart vascsövek segélyével eltávolítani. Az első, ily módon lecsapolt fúrlyuk, mely a múlt év mártius havában 320 lábnyira volt kicsövezve, a midőn is a fúrlyukban viz többé nem mutatkozott, 590 lábnyi mélységben petroleumra jött s a múlt év május havától belőle rendszeren minden harmadik napon teljesen vízmentes petroleum szivattyúztatik ki, körülbelől 25 mázsánként. Egy második fúrlyukban ettől nem igen nagy távolságnyra ugyanily módon vagy 204 lábnyira hatoltak le, s ha majd ebben a petroleumot elérik, az előbbiben még tovább fognak lehatolni, mivel legmélyebb pontja még mindig 5 hüvelyk átmérővel bir, s így a legjobb való lehatolás nem lehetetlen, sőt még jobb eredményre enged következtetést vonhatni. (Oest. Ztschr. 22. 350.)

TÁRSULATI ÜGYEK.

Közgyűlés 1875. évi január hó 27-én.

I. Elnöki jelentés a magyarhoni földtani társulat 1874-dik évi működéséről.

Tisztelt közgyűlés!

A tisztelt közgyűlést szívélyesen üdvözölve, az 1874-ik év azon eseményeit fogom rövid vonásokban a t. közgyűléssel megismertetni, melyek társulatunk szellemi vagy anyagi oldalát közvetlenül érintve, társulatunk bel vagy küléletére befolyással bírtak.

A társulat irodalmi működését — különösen a társulati közlőnyt — illetőleg a titkári jelentésben ez ügyis tüzetesebben